

Mariola Hoszowska
(Rzeszów)

Symposium „Szkolne podręczniki do nauki historii w Galicji”, Wiedeń, 23 czerwca 2016 r.

Dnia 22 czerwca 2016 r. w Stacji Naukowej PAN w Wiedniu odbyło się z inicjatywy jej dyrektora, prof. dra hab. Bogusława Dybasia, sympozjum poświęcone szkolnym podręcznikom historii w Galicji. Pomysł tego naukowego spotkania zrodził się rok wcześniej, gdy w stolicy Austrii prezentowano założenia polsko-niemieckiego podręcznika historii, a w trakcie dyskusji redaktor Otmar Lahodynsky z wiedeńskiego tygodnika „Profil” postawił pytanie: w jaki sposób w edukacji historycznej godzono interes monarchii i dynastii z narodową perspektywą krajów koronnych, posiadających przecież sporą autonomię. Kwestia ta stała się punktem wyjścia czerwcowego sympozjum. Wzięli w nim udział historycy z najważniejszych polskich i austriackich ośrodków uniwersyteckich. W programie spotkania znalazły się wystąpienia: Marioli Hoszowskiej (Uniwersytet Rzeszowski) „Stan badań nad galicyjskimi podręcznikami historii w polskiej historiografii”, Katarzyny Błachowskiej (Uniwersytet Warszawski) „Koncepcje dziejów polskich w Galicji a obraz dziejów Polski w podręcznikach”, Marii Stini (Uniwersytet Jagielloński) „Pojęcia, bohaterowie, wartości w galicyjskich podręcznikach do historii Polski”, Grzegorza Chomickiego (UJ) „Pozaszkolne ścieżki edukacji historycznej – literatura dla młodzieży i ‘piśmiennego’ ludu”, Mariusza Menza (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu) „Recepcja galicyjskich podręczników szkolnych do nauczania historii w okresie II Rzeczypospolitej”. Ponadto w sympozjum, a także roboczym spotkaniu poświęconym przygotowaniu szerszej zakrojonego projektu badawczego wzięli udział: prof. dr hab. Igor Kąkolewski z Centrum Badań Historycznych PAN w Berlinie, dr hab. prof. KUL Dorota Kudelska, oraz dr Filip Hofeneder i dr Jan Surman z Uniwersytetu Wiedeńskiego. Z powodu wyjazdu służbowego nie mógł w nim uczestniczyć prof. dr hab. Christoph Augustynowicz (UWied.).

W swych wystąpieniach referenci podnieśli kilka istotnych kwestii, takich jak: rola podręczników w kształtowaniu tożsamości narodowej i państwowej,

czynniki wpływające na recepcję podręczników, idea transnarodowych projektów podręcznikowych, miejsce książek szkolnych w edukacji historycznej wieloletniej monarchii habsburskiej, aspiracje polityczne mieszkańców krajów koronnych a kształt podręczników historii, wątki historyczne w podręcznikach do nauki czytania dla szkół ludowych, różnice w ocenach dziejów porobiorowych w podręcznikach dziejów Polski i dziejów monarchii austro-węgierskiej, wpływ galicyjskich opracowań podręcznikowych na świadomość historyczną obywateli odrodzonej Rzeczypospolitej. Zgodzono się, że temat podręczników historii w c.k. monarchii z całą pewnością zasługuje na opracowanie, przy czym punktem wyjścia powinien być rok 1848, głównie z uwagi na uruchomione wówczas procesy narodowowyzwoleńcze i demokratyczne, które zaowocowały w latach 60. XIX w. przebudową austriackiej monarchii, a na początku XX w. przyznaniem praw wyborczych warstwom plebejskim. Dłuższa perspektywa pozwala także na ukazanie przeobrażeń, jakim ulegały podręczniki historii w kolejnych dekadach funkcjonowania habsburskiego państwa. Zwrócono też uwagę, że na plan pierwszy należałoby wysunąć oficjalne podręczniki historii powszechnej i dziejów Austrii, stanowiące punkt odniesienia dla całej monarchii, ale i nie pomijać opracowań funkcjonujących na nieco innych zasadach, tych, które niekoniecznie były aprobowane przez władze oświatowe, ale wykorzystywane w edukacji dzieci i młodzieży w krajach koronnych. Dotyczy to także uwzględnianych w edukacji domowej „dziejów dla ludu”, jak również czytanek dla szkół ludowych, nabierających coraz większego znaczenia z uwagi na procesy demokratyzacji c.k. monarchii. Podniesiono również, że na uwagę zasługuje mechanizm zatwierdzania podręczników przez władze wiedeńskie i krajowe, nie tylko w oparciu o korespondencję oficjalną, ale i prywatną, która niejednokrotnie lepiej unaocznia napięcie między tym, co centralne i lokalne, oraz dążenia emancypacyjne narodów zamieszkujących dualistyczną monarchię. Treści pojawiające się w podręcznikach historii stawały się z czasem źródłem coraz żywszej debaty o pamięci komunikacyjnej i kulturowej, i także z tego względu zasługują na zainteresowanie. Podjęty przez dyrekcję Stacji Naukowej PAN w Wiedniu temat może być również przyczynkiem do bliższego poznania wciąż utrzymującej się legendy c.k. monarchii.

Uczestnicy spotkania za najpilniejsze zadanie uznali przygotowanie bibliografii podręczników historii używanych w naddunajskiej monarchii w latach 1848–1918, do czego zobowiązał się dr J. Surman. Ustalono, że kolejne spotkanie, planowane w Wiedniu we wrześniu 2017 r., powinno posłużyć wypracowaniu kwestionariusza zagadnień problemowych poddawanych analizie w podręcznikach powszechnodziejowych obowiązujących w całej monar-

chii oraz podręcznikach narodowych wykorzystywanych w krajach koronnych. Zwrócono też uwagę, że zespół należałoby poszerzyć o przedstawicieli innych nacji zamieszkujących dualistyczną monarchię, przede wszystkim Węgrów i Czechów. Materiały z wiedeńskiego sympozjum, w tłumaczeniu na język niemiecki, mają ukazać się drukiem jesienią 2017 r.